Մանրամասի Էֆֆեար սէնէտ 300 նիւսխէ վէրիլիպ, սէնէվի գըյմէթի իսթանպոլ իչին 250 ղրշ. վէ ալթը այլըք 125 ղրշ. վէ թաշրալար իչին բօսթա բարասը իչինտէ օլարագ, սէնէվի գըյմէթի սաղ ագճէ 250 վէ ալթը այլըք սախի 125 ղրշ. տուր։
Վէ պէհէր նիւսխէսի 40 բարաեա սաթըլըր։

Մանրամասի Էֆֆեար

ՄԻՒՆԱՏԻՒ

Իլանաթըն պէհէր սաթը-րա իչին պիրինճի տէֆա 3 իքինճի տէֆա 2, վէ իւչինճի վէ սայիր տէֆա-լար իչին 1 էր։ Իլան սը-բասընա գօնուլմասան ի-լանըն սաթըրը ճղ. տուր։
Մէքթուպ վէ սայիրէ, Գալաթասա Իէնճի մպիհ բազարընտա վագը Ն. 29 Իբսի խանընտա Կարա-պետ Ց. Թանոսեան խամի-նէ կէօնտէրիլէճէք տիր։

ՈՒՄՈՒՐԸ ԲՕԼԻԹԻԳԸՅՑԷ ՎԷ ՄԷՎԱՏՏԸ ՍԱՅԻՐԷ

ԱԼԹԸՆՃԸ ՍԷՆԷ ՀՅԱԼԷ ԶԻԼԳԱՏԷ ՀՅ 1872 ՅՈՒՆՎԱՐ 21 ՇԻՒՄԱ ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ ՓԵՏՐՎԱՐ 2 ՆԻՒՄԷՐՕ 1823

ԻԼԱՆԱԹ

Les annonces et abonnements pour la France sont reçus exclusivement chez MM. Orain et Micoud à Paris, Rue Rochechouart, N° 7.

RÉPARATEUR

Ինկիլիմէրրա ղէբարվէշսը վէ Բուսիա իմբէրաթօրու հայարաթընընը սաչ պօեասը-սը օլան էհլի դիմա վէ պէրաթը Ֆ. Գը-ռիւքին դընադընա իլէ թէրթիպ կէլմիշ օլտուղու պիր նէվի մուալիճէյի դուլլա-նանըն սաչլարը սապա պէհեպլանմակ։

Բարիս, 11 ԹԸՐԻՎԻԶ սօղ աղը Լօնտրա 27, Օլա Պօնտ Ռսթրայթ, Ն. Բէրիա վէ դուքանանա մէղքիւր սաչ պօեասը, պուրատա Գալաթասա Եիւքսէք գալտըրընտա էճզաճը Մ. Վէյրէ վէ դուքանանընընը մա-ղազասընտա վէ քեաֆիֆէյի բէյրուքէր վէ լավանտաճըլարտա սաթըլըր։

Papier Rigollot

ԲԻԿՕԼՕ ԹԵՆԱՂԷՏԸ

ՆԱԽՕՏ

Վիւճուտ իւզէրինէ եաբըշըրըլմաղ լաբա իչին քեաղըտ ատրունինտէ հըվիղ օլունմուշ հարտալ

Խասթալըղը տէֆ իթմէկէ պիրէ պիր տիր վէ Ֆրանսա վէ Ինկիլիթէրրանընը հարպ խասթախանէլէրի վէ սայիր ա-ամ խասթախանէլէր թարաֆընտան ումումէն գապուլ օլունմուշ տուր։

Մէղքիւր մուալիճէ, Շարգտա Մ. Վէյրէ վէ գումբանանընը, Գալաթասա Եիւքսէք գալտըրըմտա վագը էճզա-խանէսինտէ Ֆապրիգա Ֆէյտթը իլէ սաթըլըր։

ԷՎԱԼԻՆԱ ԲՕՄԱՏԱՍՈՐ

Մէղքիւր բօմատա սաչլարընը ատօքիւլ մէսինի մէն իթանքատէն պաշկա, սաչլա-րա պիր կիւզէլլիք վերիր օլուպ, խասթալըղ վէ եախօտ իսթիեարընը սէպէ-պինտէն սաչլարընը ղայպ իթմէր օլանը-ղը իչին, չիմտիկի գատար իճատ իտիբ-մէր օլան իլաճլարընը պաչընճաղը տըր։

Էվալինա բօմատասը ազ վագըթ զար-ֆընտա սաչլարընը ատօքիւլմէսինի մէն խատ, քէօքէրինի գումվէթլէնտիրիր վէ սաչլարա քէնտի էվվէլքի բէնկէրի-նի քէսպ իթտիրիր։ Ամ վագըթ զար-ֆընտա սաչլարընը ուզանմասը իչին մէղ-քիւր բօմատա իլէ, սագալ վէ սաչ ի-չին մեխտուս օլան բօմատա խոթխոթ օլանմաղը տըր։ Մէղքիւր իլաճլարը պիր իքի հաֆթա խոթխոթ կէլմէշ օլան 17 չաղընտա տէվիզանըլար, ուզուն վէ իրէք կիպի սաղալարա մուլիք օր-մուշլար տըր։

Մէղքիւր Էվալինա բօմատասը, Գա-լաթասա Եիւքսէք գալտըրընտա Մ. Վէյ-րէյ վէ գումբանասընընը 68 նիւմէրօյու էճզախանէսինտէ սաթըլըր։

ԳՕՆԹՈՒԱՐ ԷՆԹԷՐՆԱՍԻՕՆԱԼ Տ'ԱՄԲԼԷՕՆ Զ'ԱԲՐԻՄ

Ա. ՏԷԼԼԱ ՌՕԳԴԱ

Ղալաթա Թրամվայ Գարաքէյ մէրքէզի գարշըսընտա 36 նիւմէրօ իլէ մուրագդամ փաչանը խանընընը իւք ղաթընտա Ն. 2 վէ 3 մաղազալարտա

Խոշանդուրտա	ՆԵՎԻՃԱՏ ՓՐՕՄԷՍ	Մէրէեղէ
Աֆէնդիէյի մախասոսի Մէէտրէյ Խալֆէան Ն. 1.	1870 Բուամէլի Թիմուր եօլու 1869 Պուքրէշչէհրի խսթիդրաղընընը իչիւն	Գոսթոսոֆը ղըրշը"ընտա Պէ-ղեմրէն ճարտրէնտէ Կէ-ղոս ոսֆաղը Ն. 1

ՊՈՒՐԻԶՇ չէհրի խսթիդրաղընընն մէնամի վէ մուհասէնաթը ամմէէ մալիւմ վէ տէքքեար օլտուղու պէրիթիսպակ օրուպ, կէրէք իքի սյուտ պիր տէֆա ճէսիմ իդրա-միէ օլարագ, քէչիտէ օլունան գուրալէրինէ էհալիյի սուհուլէթէ հիսէտար խ-լէմէք վէ կէրէք խսթիդրաղը մէղքիւրուն թահվիլաթը ասլիյսինէ տէսթրէս վէ մա-լիք օլմասընը միւշթէրիլէրինէ վէ սայիրէլէրէ թէսոհիլ կէլմէք իչին եէնի պիր մու-վազդամ սէնէտ թէսիս ու իխրաճ օլմուշտուր։ Պոռ տէֆա էֆիրէնտի 1872 Շու-պաթ պիրինտէ, օն իքինճի տէֆա օլարագ քէչիտէ օլունճաղ ԲՈՒՄԷԼԻ ԹԻՄՈՒՐ ԵՕԼՈՒ խսթիդրաղընընը գուրասընա տախիլ օլմապա վէ սէնէտաթը մէղքիւրէտէն միւպայա իթմէյէ թալիպ օլան զէվաթ Ա.ԼՖՕՆՍ ՏԷԼԼԱ ՐՕԳԴԱՆԸՆ թէ՝սիս կէլտի-կի ԳՕՆԹՈՒԱՐ ԷՆԹԷՐՆԱՍԻՕՆԱԼ-ա վագը իմա կէլտիքէրինտէ քէնտուլէրինէ պիր մուվազդամ սէնէտ իթա օլունճաղ տըր։

Իչպու մուվազդամ սէնէտիչին խսթիմալ օլունան նիւմէրօլարընը թահվիլաթը ասլիյսէրի ՏԷՐԻ Ա.ԼԻՅԵԷՆԵՆ պէրինճի վէ միւթէպէր պանդալէրինտէ հըվիղ օլունմուշ օլտուղու իչին ԳՕՆԹՈՒԱՐ խսարէսի մէհէրի մախտուսըյլա մէհտուր օրմուշ օրուպ հէր պիր մուվազդամ սէնէտին նիւմէրօլարին թահվիլաթի ասլիյսէրի հըվիղ օլունմուշ օլ-տուղու պանդանընը խամինի միշիր թէմէհիր օլունճաղ տըր։

Իչպու մուվազդամ սէնէտ եէկիրմի իւչ թէգասիթի մահիյի իւզրէ թէրթիպ օլ-մուշ վէ թէգասիթի մէղքիւրէ 3 ֆրանդ 5 ֆրանդ 7 ֆրանդ վէ 8 ֆրանդտան ի-պարէթ օրմուշ օրուպ, ճէման եիւզ օթուզ պէշ ֆրանդա պալիվ օլտուղունտան մաս-տա համիլի սէնէտ խսթիդրաղի մէղքիւրուն պէշ ատէտ նիւմէրօսունուն 11 ատէտ գուրասընա հադդ ու հիսէսի օլուպ, այրընա պիր ատէտ Բուամէլի թիմուր եօլու խսթիդրաղընընն օն պիր ատէտ գուրասընա տախի մէճճանէն հիսէսէնտա օլանաղ տըր։ Թէգասիթի նիզամը իլէ վէ սէնէտ տէրբունինէ հավի չերայիթի իւզրէ հէր այլն օն պէշինտէն եէկիրմիսինէ գատար խֆա օլունճաղ վէ նիհայէթի 25 մահ խսթա-մընա գատար 6 ատէտ նիւմէրօ իլէ մէղքիւր 22 գուրասընտա պանանճաղ 600,000, 300,000, 100,000, 75,000, 60,000, 50,000, 25,000, 15,000 ֆրանդ վէ նի-հայէթ թահվիլաթ պէտէլինէ մէճճանէն հադդ ու խսթիֆատէսի օլուպ, վատէ խսթ-թամընտա ադճէլէրինին կէրուեէ թէրտիտի իչին Պուքրէշ չէհրի խսթիդրաղընտան 3 ատէտ թահվիլաթը տուլյէ հավիլի սէնէտէ թէէտիյէ օլունճաղ։

Խտարէյի մէղքիւրի թարաֆընտան մէճճանէն նէշր օլունան իլանընամէլրու քեաֆ-ֆէյի նիզամնամէվի չերայիթ պիրթէմամ թէպլիյյուն օլմուշ տուր։

1871 Քեանունի Եվվէլ Գօնթուար Էնթէրնասիօնալ միւտիրի վէ սիրէքթօրու

ԱԼՖՕՆՍ ՏԷԼԼԱ ՐՕԲԲԱ

ԳԱԼԱԹԱՍԱ ՄԻՒՆԻՍԻԲԱԼԻԹԷ ԽԱՆԸ ԻՊԹԻՍԱԼԻՆՏԷ

Մ. ԴՕՐԻԶՕՆԷՐԻՆ

8 նիւմէրօյու մաղազասընտա սաթըլըր վէ սաթըն ալընըր Եվրոպա տէվլէթլէրինին քեաֆֆէյի իդրամկէլի խսթիդրաղ պիլէթլէրի։ Մէղքիւր մաղազասա միւճէվէհէրաթ սաաթ վէ սաաթ գօրտօնու տախի սաթըլըր։

ՂԱՅԹ ՄՈՒՀԻՄ ԻԼԱՆ

1872 ՓԵՏՐՎԱՐ 1 ՏԷ ԶԷՔԻԼԷՃԷՔ ԲՈՒՄԷԼԻ ՏԷՄԻՐ ԵՕԼ. ՍԷՀԻՄԼԷՐԻ,

Գալաթա Միւնիսիբալիթէ խանը իպթիսալինտէ 3 նիւմէրօ իլէ մուրագդամ մաղազասը պուրունան Տ. ԲՕՐԻԶՕՆԷՐ թարաֆընտան ըզրօմէլէր բիտցանա չըգա-ըլըպ, իդրամկէնին տէօրթտէ պիր ղըսմընը զապանան ըզրօմէս պիր չէրեկ պէշ-նաղ մէճիտկէ վէ թէքմիլ իդրամկէյի զապանան ըզրօմէսընը, 3/4 պէշնաղ մէճիտ-յէնէ սաթըլըմագտա տըր։

Մէղքիւր մաղազա, 1871 հոկտեմբեր 1 տէն պէրու զապուլ էթմէշ օլտուղու թէտպիր աճքեանընընա, 30 թէքմիլ ըզրօմէս վէ եախօտ 60 չէյրէք ըզրօմէս ալանա, իդրամկէ վերիլմէկինի էհալիյէ իլան իտէր։

Մեէբ-ը նէրուէյէ, Պուրէրեշ չէհրէ պիր ադամ անա սէհիֆէսի նէրուէյի։

Բիանպօ չէքիլմիքտէն սօնրա զապանմը օլմասան հէր քիմ քի պալէտաէ գիքը օլունտուղու գատար ըզրօմէս կէթիրմէք օլուր իսէ, մէղքիւր սէհիմ իդրամ օլա-րագ պատիհէվա վիրիլմէք պիր։

Սօղատա բիանպօ ըզրօմէլէրի սաթանլարըն հէյլէքեարլըգարտա պուլունմուշ օտուղլարը թարաֆընտան պիլտիրիլմիշ օլտուղունտան, ԲԸՐՕՄԷՍԱԼԷՐԻՄԻԶԻՆ ՍՕ-ԳԱՆԼԱՐՏԱ ՍԱԹՐԱԼՄԱԵԸՊ, իլա եալընըզ Միւնիսիբալիթէ խանը իպթիսալինտէ 3 նիւմէրօյու մաղազասընտա սաթըլմագտա օլտուղունու էհալիյէ իլան իտէրէք։

Մաղազասընտա հէր նէվի սէհիմ սաթըն ալընըպ վէ սաթըլըր վէ զապանան սէ-հիմլէրին վէ հէր նէվի գուրօնլարըն պէտէլինի ըզրօնթօ իլէ թէքէյէ վէ կէրէք պուրատա վէ էհնէպի պօրասարտա հէր նէվի պօրասա մուամէլէսի աէրիւհտէ օլունուր։

Մ. ԴՕՐԻԶՕՆԷՐ

ԷՕԼՄԻՒՇ ԵԻԻՐԷՔ

ՊԻՐ ՊԱՍԹԻՑ ՀԻՔԵՆԱՑԷՍԻ

Իշ պու էօլմիւշ եիիրէք նամ քի-թապ, Զարըս ճիպքն նամ ինկի-լիզչաիրի վէմիւվէրրիսին թէէլլիֆքէր-տէլէրինէն պիրիսի օլուպ, վէ Մանղու-մէտէ բէյ տէր բէյ տէրմ իտիլտիքտէն պաշգա, այրընա տախի թապ իտիլմիշ օլտուղունտան, կէրէք մանթպամըզ-տա, վէ կէրէք քիթապճըլարտա, վէ կէրէք միւվէզզիմիզ Միրիճան ադա եա-նընտա, օն պէշէր ղուրուշա սաթըլմագ-տա տըր։

Ա Զ Դ

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Դաղղիոյ և Բրուսիոյ ճակատամարտին պատմութենէն ետքը, քնթեր-յասիրաց մասնաւոր վարչաքանօքը ըս-կըսաւ հիմա հրատարակուիլ 'ի Ղենե-տիկ Բարիզու Հասարակութեան (Գո-միւն) աղետալի արկածից սրտաճմլիկ և ահաւոր տեսարաններուն պատմու-թիւնը՝ ըստ առաջնոյն թերթ առ թերթ 'ի լոյս ելլալով և արդէն վեցերորդ և եօթներորդ թերթերը հասած են 'ի քաղաքս, և հետաքրքիր ամեն շաբաթ երկերկու թերթ պիտի գայ կանոնաւոր կերպով։ Կը վաճառուի 'ի Սեղբոս խան Բերշէմպէ, և ամեն աղգային 'ի գրա-վաճառաց քով։ Գին ամեն մէկ տետ-րակին 60 փարա։

Ի Լ Ա Ն

88 սէնէսի քեանունի սանի իպթի-տասընտան, 88 սէնէսի բուղի գասըմ իպթիտասընա գալիյէի Տէրիսատէթն գարխանէ մուգաթասը,

88 սէնէսի մարտ իպթիտասընտան, չուպաթը ղայէթինէ գատար պիր սէ-նէլիք ալանիի նիհաս վէ բիրինճ տամղա ըուսումու,

88 սէնէսի մարտ իպթիտասընտան, սէնէյի մէրգումէ չուպաթը ղայէթինէ գատար, Եէնի գաբու խարիճինտէ վագը թուլղա սէրկիսի մահէլլի,

Իսկիւտարտա պիւյիւք իսկէլէ պա-շընտա վագը արապա վաղ օլունաճաղ խանէ մահալլի,

88 սէնէսի մարտ իպթիտասընտան չուպաթը ղայէթինէ գատար, չարշու վէ միւճէվհէրաթ վէ սայիրէ ըուսում,

88 սէնէսի մարտ իպթիտասընտան չուպաթը ղայէթինէ գատար հաթա-պի չէքի ըուսումու,

Իշպու ալթը գալէմ ըուսումաթըն, պիլ միւղայէտէ մազթուէն իլղամ ու իհալէլէրի տէրտէթ պուլունտուղուն-ատան, տէրիւհտէնէ թալիպ օլանլարըն նիհայէթի չուպաթն օնունա գատար չէհիր էմանէթի մէճլիսինէ միւրաճա-աթ իլէմէլէրի իչին իլան օլունուր։

18 ղիլղատէ 88

ԱՐԱՐԱՏՅԱՆ

Գրեթե ամբողջ Հարավային Հայաստանը գրաված է թշնամուն։ Ամենուրեք, ինչպես Ալաշկերտ, Մանազկերտ, Բասեն, Խնուս, Կարին, Բերդ, Ռշտունիք, Գեղարքունիք, Սևանի ավազան, Գեղամա լեռներ, Ապարան, Ալագյազ, Ամասիա, Սեբաստիա, Տարոն, Մանանալի, Գոգթն, Ամատունիք, Գուգարք, Ծաղկոտն, Ոստան, Գեղակունիք, Ուտիք, Արցախ, Սիսական, Գեղարոտ, Գեղանիստ, Գեղեցիկ, Գեղեցկաձոր, Գեղեցկավան, Գեղեցկադաշտ, Գեղեցկաբերդ, Գեղեցկաքար, Գեղեցկանկյուն, Գեղեցկանոց, Գեղեցկաշեն, Գեղեցկաբնակ, Գեղեցկաբուրավետ, Գեղեցկաբուրաստան, Գեղեցկաբուրաստանաբնակ, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդ, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդաքար, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդաքարանոց, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդաքարանոցաշեն, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակ, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդ, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոց, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակ, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդ, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոց, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակ, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդ, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոց, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակ, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդ, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոց, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակ, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդ, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոց, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակաբերդաքարանոցաշենաբնակ, Գեղեցկաբուրաստանաբնակաբերդաքարանոցաշեն

ԳԱԶԵՏԵՆ

ԱՅԴՊԱՀՈՎԱԾՈՒ ՑՈՒՑԱԿ ՎԱՃԱՌՔԻ

Խմ. Մարտ 20 Ցարդեալ մասն յուն. տող. 34–37
» » 21 » Մասին ուղղագրաց 34–13
» » Մասամբ 6 35–26

Մեկ տարի
Խմբագրատան 1873 250–
» 1873 « « 224–00
» 1869 . . 292–
Ցանկացողներ 10–22
Փոխադրություն » . . . 12–16
Ընդհանուր գումարներ 139–00

ԳԵՂԱՐՔԵՐԻ ԳԱՅԿԱՅԻՆ ՀԱՍՑԵՆԵՐԸ ՀԱ՝ ՅՈՒՆՎԱՐԻ

Խորհրդ. Հայոց Լեզվի 235 էջ
Ընդհանուր գումարներ 109–00
Ազգագրական » 87–00
Լոր 80
Հեղինակաբան » 118–25
Մեծագույն Եկեղեցական » 1–35
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսներ 81–25
Ամենայն Հայոց Պատրիարքներ 89–00
Ընդամենը 97–00

Ամենայն Հայոց Գրականության 103 10

Գրիգոր Նարեկացի Մեկնություն Աստվածաշնչի 118–25

Ամենայն Հայոց Գրականության 1–35

Ամենայն Հայոց Գրականության 81–25

Ամենայն Հայոց Գրականության 89–00

Ամենայն Հայոց Գրականության 87–00

Ամենայն Հայոց Գրականության 109–00

Ամենայն Հայոց Գրականության 125–00

Ամենայն Հայոց Գրականության 12–16

Ամենայն Հայոց Գրականության 10–22

Ամենայն Հայոց Գրականության 292–

Ամենայն Հայոց Գրականության 224–00

Ամենայն Հայոց Գրականության 250–

Ամենայն Հայոց Գրականության 57–26

Ամենայն Հայոց Գրականության 54–15

Ամենայն Հայոց Գրականության 54–57

ՅԱՌԱՋԱԿԱՆ ԳԻՏԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

ԳԱՓԱՌՈՒՅՑՈՒ

Գրիգոր Նարեկացի Մեկնություն Աստվածաշնչի

հուզուգույլա, քիլիսէնին վէ միլլէթին մէնֆաաթլարընը իմթիզաճ իթթիբէճէք սուրէթաէ ամէլ ու հարէքէթաէ պուլունարաք, հէմ վեհ. կաթողիկոս հազրէթլէրինին, վէ հէմաէ միլլէթին մէմուունիյէթինի մուճիպ օլապիլէճէք արը։

ՍՍՈՑ ԽՆԴԻՐ

Ի բաւական ժամանակաց հետէ Սսոյ կաթուղիկոսական խնդիրն յայտնի է բաղմոց թէ՝ որպիսի՛ կնճռալից կերպարանք ընդունած է, և կը յուզի և վերիվայր կը խառնաշփոթէ մտքերը։

Քաջ յայտնի էին ի վաղուց խորիմաց հեռատես և բանագէտ ազգայնոց այն ամէն հնարք և ջանքեր՝ որ ընդ վերարկուաւ օգտի և միութեան ազգիս՝ գաղտնածածուկ կ'գործէին ի խորչս խորչս Կ. Պոլսոյ, և այլ և այլ ձևեր և ոլոշումներ կը տային խնդրոյն, որ—ինչպէս մի ուշիմ և հեռանկատ ազգային ասաց Կ. Պոլսոյ Ազգ. Երեսփ. Ժողովոյ մէջ՝ թէ վտանգ կայ քուէտուփի մօտ, բայց մեք կասեմք՝ թէ— Դեռ վտանգ արդէն հասել է։ Հայոսդանեայց Եկեղեցոյ և ազգին դուռն, և բացայայտ կը տեսնըուին յապագային ծագելիք կռիւք և խռովութիւնք, պառակտմունք և բաժանմունք միութեան Մայրենի Ս. Եկեղեցւոյս, զոր ահա այս օրերս Պոլսոյ լրագիրք դուժեցին դուշակեալ խարդաւանութեանց պարզուիլը ի կեդրոնատեղին Տաճկաստանի ի Պատրիարքարանն Հայոց։

Ով չ'գիտեր՝ թէ կրօնական բարձր և վսեմ՝ խնդիրք և եկեղեցական կանոնք և նոր բարեկարգութիւնք կը պատկանին ընդհանրական Հայրապետի և նորին միայն նախագահութեամբ դումարեալ ժողովոյն իրաւասութեանց։ Բայց յաւօք սրտի կ'տեսնուի՝ զի Կ. Պոլսոյ Գեր. Պատրիարքն և Ընդհ. Ժողով անդր քան զարամագրութիւնս (Տաճկաստանաբնակ Հայոց Ազգ.) Սահմանադրութեան և քան զիրաւասութիւնն՝ Սսոյ կաթուղիկոսութեան առթիւ այնպիսի խնդիրներ յուզեցին և կ'նկրտին այժմ վճռել, որ երբէք ներելի չեն նոցա, և փոխանակ բարեկարգութեանց՝ բաղմադիմի անկարգութիւնք պիտի ծնանին ի վնաս միութեան և օգտի ազգիս և սահմանադրութեանց սրբոյ Եկեղեցւոյս և նուիրական իրաւանց Մայր աթոռոյս։

Սսոյ —ինչպէս նաև Աղթամարայ— ծնունդ զեղմանց ժամանակին անվաւեր իշխանութեան ենթարկեալ ազգայինք մեր և սիրելիք ո՛չ ի հաւատս և ո՛չ ի կրօնական արարողութիւնս երբէք ամենևին տարբերութիւն և բաժանմունք չունէին և չունին՝, այլ ամենեքին հարազատ և հաւատարիմ որդիք են անարատ Հարսին Քրիստոսի Ս. Եկեղեցւոյ Հայաստանեայց, և ուր ուրեք Հայք կան՝ որոց և հարցուի, նոցա պատասխանիք են միշտ ճանաչել մի միայն Գլուխ և Հովուապետ առաքելական եկեղեցւոյ Հայաստանեայց, որոյ (այսինքն՝ ամենայն Հայոց կաթուղիկոսութեան) գահանիստ կայարան է՝ ի դարաւոր ժամանակաց ասա՝ ի Մայր աթոռս՝ ի Ս. Էջմիածին, որում ոմանք այժմիկ միայն այլ ինն կերպարանք տալ կը ճգնին։

Որեան ի՞նչ մի մեծ չարժառիթ կայ արդեօք դրմեթ ազգիս ընդհանրութեան՝ ի դարուց հետէ և՝ ի սրբազան նախնեաց անուաւեր վճռած տեղեաց առաւել մեծ նշանակութիւն տալ և օրինաւոր կաթուղիկոսական աթոռ ունանել և սրբոյ աթոռոյս հետ՝ ի մասին յարաբերութեանց տարօրինակ խնդիրներ բանալ, առանց կանխաւ դիտութեան և հաւանութեան վեհ. Կաթողիկոսի ամենայն Հայոց, և ի՞նչ կը նշանակեն Սսոյ և Աղթամարայ յարաբերութիւնք ընդ Վարչութեան Պոլսոյ։ Մի՞թէ բաղմաց յայտնի չեն ի՝ վաղուց եղեալ յարաբերութիւնք նոցին ընդ Պատրիարքաց Պոլսոյ՝ որ լոկ քաղաքական էին։

Կասկած կընդունիմք, մի՛ դուցէ եկեղեցական բարեկարգութեան յարաբերութիւն կամին հաստատել ոմանք Տաճկաստանաբնակ մերազնեայք, որ առանց բացէ՝ ի բաց և պարզապէս ապըստամբելոյ յԱրարատեան Մայր աթոռոյս՝ չկարեն դաշնակցել ընդ նոսա արդեօ՞ք այսպէս կամին դաւադիրք խարել և խարդաւանել պարզամիտները և բարեպաշտ ժողովուրդը։

Իսկ եթէ հաւատաւոր իրաւունն այն անուանեալ կաթուղիկոսունքը ի կարգ և ի սահման հրաւիրել, և նոցա հովութեան ներքև դնուլ ողորմելի մերազգիքն ուսմամբ և մըտաւորական և բարոյական զարգացմամբ երջանկացնել, և միանգամայն պաշտօնական կերպիւ բերել և միացնել Մայր Աթոռոյս Հովուապետութեան հետ, դոքա ի վաղուց հետէ սկսուած են Պոլսոյ ուշիմ եկեղեցականաց և աշխարհականաց կողմանէ, նաև աւելորդ դատուած է երբեմն յոմանց Աղթամարինն՝ և առժամանակ մի ևս վերցուած՝ բայց ինչ ինչ հանգամանօք ժամանակին ի՛ն՝ ոն կաշառակուլ անձանց վերատին հաստատուած, իսկ զՍիսն բարեկարգելով՝ ուզղել նորին յարաբերութիւնք ընդ Մայր Աթոռոյս սրբոյ Էջմիածնի և ո՛չ ընդ Պոլսոյ ազգ. Վարչութեան, և առժամանակ մի թողուլ զանան կաթուղիկոսութեան Սսոյ՝ մինչև ժամանակն ինքնին ան բրնէ զարժանն և զոգուան ընդհանրութեան ազգիս։ Եւ այս մտքով էր՝ որ Պոլսոյ Պատրիարգարանը երբեմն բաւական աշխատեցաւ ազատութեան ցեղը վերցնելոյ համար, և ի նոյն ցեղէն երկու երիտասարդ եկեղեցական բերելով ի Կ. Պոլիս յուսումնարան դրաւ, որոց մին Ղուկաս անուն՝ ապա յիւրայնոցն ընտրուեցաւ կաթուղիկոս Կիրակոս կոչմամբ—որ խոստմնագիր տուած է ի Պատրիարգարանն՝ ջնջել ընտրութեանց մէջ չարունակեալ ցեղական սովորութիւնը,—որում յայտնի ինքնակոչն Նիկողայոս։

Արդեօ՞ք բաղմաց յայտնի չէ՞, որ այժմեան վեհ. կաթուղիկոս՝ երբեմն ի Պատրիարքութեան իւրում ի Կ. Պոլիս՝ որքա՞ն աշխատեցաւ այն անկարգութիւնքը ազգիս մէջէն վերցնելոյ աղագաւ, քանի՛ որ խոզանեանց բռնութիւնք և ազդեցութիւնք թուլացած էին և հետզհետէ կանհետանային—ինչպէս և եղան, և Բ. Դուռն Օսմանեան կառավարութեան կարողացաւ իւր ազդեցութիւն և իշխանութիւն կատարելապէս ի՛ դործ ածել՝ ի լերինս Տօրոսի,—և օրինաւոր յարաբերութիւն հաստատելոյ համար քանիցս՝ ի խորհուրդ մտաւ՝ ի Տէր հանգուցեալ Մատթէոս կաթուղիկոսի հետ մինչ՝ ի Կ. Պոլիս էր՝ ինչ ինչ յօդուածներ առաջարկելով, բայց լուսահոգին՝ ի Սիս և յԱղթամար կաթուղիկոսական տիտղոս չընդունելն միայն առիթ եղաւ դործոյն անկատար մնալոյն. և միթէ Նորին Սրբութիւն վեհ. կաթուղիկոս ինքն իսկ չէ՞ր յորժամ ընտրեցաւ՝ ի կաթողիկոսութիւն ամենայն Հայոց և եկն՝ ի Պրուսայէ՝ ի Պոլիս, և՝ ի ներկայացուցանելն Գեր. Պատրիարքին Կ. Պոլսոյ Պողոս սրբազան արք. եպիսկոպոսի Սսոյ և Աղթամարայ ինքնակոչ կաթուղիկոսաց խնդիրները, (Նորին Սրբութիւն) առաջարկեց յառաջագոյն յարաբերութեանց խնդրոյն ձեռն արկանել, որպէս զի ինքնին դիւրութեամբ լուծուին այն ինքնակոչաց խնդիրք։ Եւ արդարեւ յաջողեցաւ մի ցանձնաժողով կազմել յեկեղեցականաց Պոլսոյ, որ վեց յօդուածովք իւր որոշմունք ներկայացոյց վեհափառ Հայրապետի, և նա յանձնեց Ս. Պատրիարքին՝ ի դործ դնել։ Բայց ո՛ դիտէ՝ ո՞րպիսի մտածութեամբք դործոյն ընթացք տալ զլացաւ Պատրիարքարանն, և Նորին Սրբութիւն նկատելով դարձուածքները՝ որ արդելաւորիթ են լինում դործոյն յաջողութեան, ճանապարհորդեց դէպ՝ ի Մայր աթոռս, և դարձեալ անկատար մնաց խնդիրն։ Իսկ՝ ի 1867 ամի Կոստանդնուպօլսոյ Ընդհանուր Ժողովք խառն մանաժողով կազմեց, որ ինն յօդուածովք որոշումներ առաջարկեց առ Ընդհ. Ժողովն Սսոյ և Աղթամարայ բարեկարգութեանց համար՝ ի մէկն դեկտեմբերի տարւոյն,—որոյ պատճէնը կայ ասա՝ ի դիւան վեհափառ Հայրապետի,—բայց նա ևս Ընդ. Ժողովոյ կողմանէ անդործադրելի մնաց՝ ինչպէս կերևի՝ վարժապետան Գեր. Ներսէս եպիսկոպոսի նոյն առաջարկութեանց ծրագրին տարբեր դրած անպատեհ դիտողութեան համար, որ Հայոց ազգի և եկեղեցւոյ կարի վնասակար լինելը քաջ հեռատեսելով վեհ. կաթուղիկոսն՝ նախ կոնդակ առաքեց՝ ի Պոլիս, որ տնօրէնութեամբ Ս. Պողոս Պատրիարքի ընթերցան յեկեղեցիս Պոլսոյ, և ապա խիստ անհրաժեշտ դատեցաւ մի յատուկ փոխանորդ յղել, որ Գեր. Սարգիս սրբազան արք. եպիսկոպոս Զալալեան դնաց, որպէս զի խորհելով սրբազան Պատրիարքին հետ՝ օգնէ դործոյն, զի վնասակար և վտանգաւոր մի որոշում չտուի Սսոյ և Աղթամարայ խնդրոյ, սակայն ըստ դժբաղդութեան ազգիս՝ կամ դիտամամբ և կամ անդիտութեամբ սաստիկ կերպարանք տուին կաթուղիկոսական փոխանորդին և զայն առաքողի բարեմիտ նպատակաց, և ոմանք զանազան խաբէական ձեւերով կամեցան բարեպաշտ ժողովուրդը գայթակղեցնել, և Պոլսոյ Պատրիարգի փոփոխութեան խռովութեամբք և կռուովք զբաղեցան ևն։

Այլ ի վերայ այսր ամենայնի սա քաջայայտ է ամենից, որ մինչև այն ժամանակներ ոչ մի Հայու մտքէ անցած չէր՝ թէ Սիս և Աղթամար կաթուղիկոսական օրինաւոր աթոռներ են, և նոյնպէս ո՛չ մի Հայու բերնէն լսուած չէր թէ ազգն երեք կաթուղիկոսական աթոռներ ունի, և ոչ ոք համարձակեցաւ Ցունաց Անտիոքայ՝ Աղեքսանդրիոյ և այլ առաքելական յաջորդութեանց օրինաւոր աթոռոց խիստ անպատշաճագոյն կերպիւ նմանեցնել Սիսն և Աղթամարն. այլ բարեմտաց նպատակն էր միմիայն ժամանակաց բռնութիւններէն դոյացած հակառակութիւնները օրինաւոր կարդ և սահման որոշել ներկայիս յաջմաբ, և միացնել Հայաստանեայց Մայր աթոռոյ հետ, կատարեալ օրինաւորութիւնը թողուլ իւրում ժամանակին. որով միանգամայն նոցա իրաւ էր Սսոյ և Աղթամարայ վիճակները դտնուած ժողովրդեան դրութիւնը բարւոքել և ազատել ի կրօնափոխութեանց վտանգից, որ ստէպ կը պատահէին ի տգիտութենէ և յանհոգութենէ իւրոց եկեղեցականաց։

Յիրաւի՝ ոչ ոք երբէք յանդգնեցաւ ի Հայոց մինչև ցարդ ասել՝ թէ ազգը երեք օրինաւոր կաթուղիկոսական աթոռ ունի. նոցա խիղճը չէր ներել ամենևին Հայոց ազգի միութիւնը անդրմութեամբ յերիս բաժանել և ժառանգել ապագայ սերունդի վայը, և Հարց սրբոց անէծքն ու նզովքը։ Սակայն ոմանց այժմեան տարօրինակ և օտարագրգիռ ձայներ արդարեւ կը զարմացնեն ամեն ողջամիտ Հայոց մըտքերը, և Հայաստանի ամեն հարազատ և հաւատարիմ որդւոց սրտերու մէջ խիստ հաւանական կարծիքներ կը յարդանան՝ թէ անշուշտ այն խնդիրները յուզողաց մտաց մէջ նպատակ ունին դաւ դործել և փնտռել ազգիս ընդհանրութեան, և կամ անհեռատեսութեամբ դոյզն ինչ անձնական օգտի և պատուոյ բաղձանօք՝ ազգիս և եկեղեցւոյս մեծամեծ օգուտները ոտնակոխել, և միանգամայն ողորմելի և տառապեալ ազգն ի դուրս բաղմական թշուառութեանց և բաժանմանց դը-լորել։

Ահա այս ամենը քաջ նկատելով նոցին Ս. Օծութիւն կաթողիկոս ամենայն Հայոց և նախատեսելով զապագայն՝ զգուշութեան համար էր՝ զի երբ նոր Պատրիարգ նստաւ ի Կ. Պոլիս Գեր. Մկրտիչ Ա. Եպիսկոպոսն Խրիմեան՝ կոնդակ գրեց փութով, և հայրական սիրով զգուշացոյց զնա խոհեմութեամբ շարժիլ Սսոյ և Աղթամարայ խնդրոյ մասին, զի մի՛ վտանգեսցի միութիւն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ։ Բայց ահ՛սէք ազգիս դժբաղդութիւնը, որ Հայրապետական կոնդակը փոխանակ ի բեմս եկեղեցեաց ի լուր ժողովրդեան ընթեռնլոյ, տեղւոյն ազգ. ժողովոյ մէջ կարդալն անգամ զլացան և ծածկեցին, և ո՛չ կամեցան գալ ի լոյս, զի մի՛ յանդիմանեսցին գործք նոցա, և ո՛չ այսչափ միայն, այլ թիւր ու սխալ մեկնութիւններ ևս տուողներ եղան կոնդակին մասց, և սկսան ոմանք սուտեր տարածել բարեմիտ ժողովրդեան մէջ՝ որպէս թէ՝ Ս. Կաթողիկոս գրած լիներ Սսեցւոյ և Աղթամարցւոյ համար թէ՝ Բոլ դ՝ոռ դ՝ելոյ Բոլել ընթեալ էրէանց, որ բնաւին սուտ է, և կամ մի նոր բան խօսած լինէր հոլովոր գրելով, բայց սակայն պէտք էր գիտել՝ զի ո՛չ այժմեան վեհ. կաթուղիկոսն յինքնէ, այլ ի դարուց հետէ եկեղեցական ժողովներ և Ս. Հաք և Հայրապետք Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հանդերձ համայն հաւաքաւոր ժողովրդովք հոլովոր ճանաչած են զՍիս և զԱղթամար, ուստի և վեհ. կաթուղիկոս մեր իբրեւ հաւատարիմ աւանդապահ նախնեաց սրբոյ եկեղեցական վճիռը պէտք էր յարգել, մինչև իւր նախագահութեամբ կրկին ընդհանուր եկեղեցական ժողով կազմուի և որոշուի նոցա համար ինչ որ արժան և անհրաժեշտ կը լինի։ Իսկ եթէ այն սակաւաթիւքն ի նպատակն խարդաւանութիւն չունէին՝ էր վասն ի խաւարի կգործէին և պահելով կոնդակը միայն նորա իմաստը ըստ քմաց և ըստ հաճոյս կը տարաձայնէին։ Եթէ միմիայն ազգին օգուտն էր նոցա բուն նպատակ, էր վասն կը ծածկէին ազգիս Հայրապետէ, մի՞թէ Նորին Ս. Օծութիւն նուազ քան զինքեանս կ'սիրէր և կ'սիրէ զԱզգ և զեկեղեցի։

(Մնացեալը վաղը)

ՍԱՀԻՊ ՂԱԶԱՐՅԱՆ
ԿԱՐԱՊԵՏ Ց. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Գալաթատա Բէնճէմպէհ բաղարջնատ
Նո. 29 Իւսի խանընատ։